politica, 57. årg., nr. 3 2025, 42-58

Matias Engdal Christensen og Carsten Jensen

Danskernes holdning til velfærdsstaten

Artiklen diskuterer velfærdsstatslitteraturens forventninger til den universelle velfærdsmodel og borgernes holdninger. En væsentlig pointe er, at det ikke giver mening at tale om velfærdsstaten som én samlet enhed; i stedet bør vi fokusere på de forskellige områder, der tilsammen udgør velfærdsstaten. Hvert område har sin egen logik og unikke holdningsprofil, hvilket påvirker de reformdynamikker, vi kan forestille os på de enkelte områder. Dette relaterer sig også til den sociale kontrakt, der kort sagt handler om, at borgerne skal opleve, at de får værdi for deres skatter; især at velfærdsstaten er der, når de selv får brug for den. Desuden skelner danskerne ofte mellem forskellige samfundsgrupper; ikke alle anses for at have samme ret til velfærd. Selvom danskerne generelt værdsætter deres velfærdsstat, er opbakningen langtfra ubetinget. Samlet set skaber disse faktorer et nuanceret billede, hvor visse samfundsgrupper og velfærdsordninger er mere udsatte for reformer end andre.

Nøgleord: velfærdsstaten, holdninger, vælgere

Velfærdsstaten spiller en væsentlig rolle i danskernes liv. Når vi vokser op, går vi i vuggestue, børnehave og folkeskole. Når vi bliver voksne og får job, sikres vi mod konsekvenserne af arbejdsløshed via kontanthjælp, dagpenge og efter- og videreuddannelse. Og når vi bliver syge og gamle, står sundhedsvæsenet, ældreplejen og folkepensionen klar. Den danske velfærdsstat er med os fra vugge til grav. Derfor er det måske ikke så underligt, at danskerne holder af deres velfærdsstat. Så meget at "velfærd" er blevet valgt til den vigtigste danske værdi på den såkaldte Danmarkskanon – foran petitesser som frihed og demokrati.

Velfærdsstaten fremstilles da også ofte som den ultimative *vote winner* (se fx Pierson, 1994). Politikere, som ønsker at stemmemaksimere, kan love velfærdsforbedringer i form af fx kortere ventelister til hospitalerne, flere pædagoger i børnehaverne eller nye pensionsrettigheder. Da de rare velfærdsgaver typisk både er synlige og tildeles en afgrænset gruppe af borgere, mens udgifterne smørers tyndt ud på alle skatteyderne, vil opbakningen til udvidelser næsten altid være større end modstanden. Valgundersøgelser har på stribe dokumenteret betydningen af velfærdsstaten for vælgernes partivalg og dermed dansk politik generelt (se fx Andersen et al., 1999; Hansen og Stubager, 2017, 2024; Lee et al., 2020).

Mange lande rundt omkring i verden har velfærdsstater, og nogle af dem er lige så generøse som den danske (OECD, 2024). Dog må vi på baggrund af velfærdsstatslitteraturen forestille os, at den danske (og norske og svenske) velfærdsstat er noget særligt, når det kommer til befolkningens holdninger (Esping-Andersen, 1990; Rothstein, 1998; Larsen, 2006). Den universelle velfærdsstat med fri og lige adgang til velfærdsydelser betyder, at langt de fleste danskere har en aktie i velfærdsstaten – hvad enten de er afhængige af dens ydelser, anvender dens services eller er ansat i den. Man siger, kun halvt i spøg, at 90 pct. af danskerne betaler til 90 pct. af danskernes velfærd over skatten. Resultatet er ikke blot, at de fleste danskere har en egeninteresse i at fastholde eller forbedre velfærdsstaten, men også at der er opbygget en forståelse – måske endda empati – for andre velfærdsmodtagere. Vi er alle i samme båd.

På trods af forventningen om, at danskerne burde være særligt glade for deres velfærdsstat, har Danmark modsat mange vestlige lande været i stand til at reformere velfærdsstaten for at imødekomme de stigende pres, der er opstået som følge af en ældre befolkning samt krav om investeringer i klima og sikkerhed. Med tidligere statsminister Helle Thorning-Schmidts ord er vi her til lands de seneste adskillige årtier gået "reformamok". Listen af reformer er alenlang. Fra fastfrysningen af dyrtidsportionerne helt tilbage i midten af 1980'erne over arbejdsmarkedspensionerne i 1990'erne og velfærdsreformen i 2006 til kontanthjælpsreformerne i 2010'erne og 2020'erne. Dette virker selvmodsigende: I Danmark af alle steder burde modstanden mod reformer være massiv, men ikke desto mindre har vi altså set et væld af reformer. Er danskerne ikke så glade for deres velfærdsstat, som man ellers hidtil har antaget?

Til at belyse dette spørgsmål starter artiklen med en diskussion af velfærdsstatslitteraturens forventninger om sammenhængen mellem en bestemt velfærdsstatsmodel og borgernes holdninger. En central pointe er i den forbindelse, at det ikke giver megen mening at tale om velfærdsstaten i bestemt ental, men at vi derimod bør fokusere på de enkelte områder, som tilsammen udgør velfærdsstaten. Hvert område har nemlig sin egen logik og holdningsprofil. Til at forstå dette introducerer vi begrebet om *den sociale kontrakt*, som kort fortalt går ud på, at borgerne skal føle, at de får noget for deres skatter, herunder ikke mindst at velfærdsstaten står klar, når de engang selv får brug for den. En yderligere pointe er, at danskerne ofte skelner mellem forskellige samfundsgrupper. Ikke alle har fortjent velfærd lige meget. Danskerne holder vældig meget af deres velfærdsstat, men opbakningen er langt fra ubetinget. Efter den teoretiske gennemgang vil vi med hjælp fra diverse datakilder, herunder den danske valgundersøgelse, kaste lys over danskernes velfærdsstatsholdninger, og hvordan disse varierer over tid og på tværs af områder. Afslutningsvis tager vi

den aktuelle temperatur på danskernes forhold til deres velfærdsstat, hvor et centralt spørgsmål er, om danskerne egentlig hellere ønsker lavere skatter frem-for offentlige services.

Eksisterende empiriske studier af velfærdsstatsmodeller og holdninger

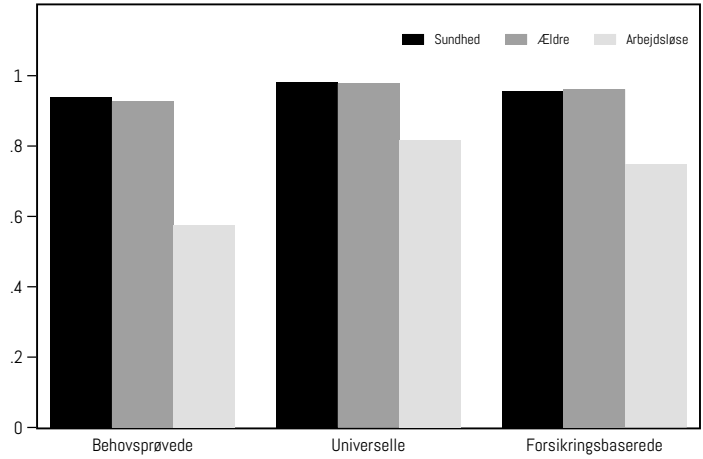
Det er som sagt en kerneantagelse i velfærdsstatslitteraturen, at den måde, velfærdsstaten er indrettet på, påvirker borgernes holdninger. Det handler altså ikke bare om, hvorvidt en befolkning *får* velfærd, men om *hvordan* den får den. Der findes et væld af bøger og artikler, der alle kredser om dette hvordan-spørgsmål, men de trækker alle på den institutionelle tilgang, som fik sit gennembrud i 1990'erne, ikke mindst med Gøsta Esping-Andersens *The Three Worlds of Welfare Capitalism* og Paul Piersons *Dismantling the Welfare State*. Selvom disse to hovedværker faktisk ikke indeholder holdningsanalyser, rummer de adskillige centrale antagelser om borgernes holdninger. Den mest grundlæggende forestilling er, at de forskellige velfærdsstatsmodeller – den forsikringsbaserede (kontinentaleuropæiske), den behovsprøvede (angelsaksiske) og den universelle (skandinaviske) – præger befolkningens holdninger på forskellig vis. Dermed skabes en stærk stiafhængighed, fordi befolkningen efterspørger en bestemt type velfærd, der så nok en gang påvirker befolkningens holdninger.

Opbygningen af store internationale datasæt som European Social Survey og the International Social Survey Programme i begyndelsen af 00'erne muliggjorde systematiske undersøgelser af den grundlæggende forestilling om, at befolkningens holdninger varierer på tværs af velfærdsmodeller. Overraskende nok er resultaterne fra disse empiriske undersøgelser temmelig uklare, og den overvejende konklusion man må drage fra litteraturen er, at der faktisk ikke er nogen overordnet sammenhæng mellem en given velfærdsmodel og befolkningens holdninger, uanset om disse måles som generel omfordelingsvillighed, solidaritet eller præferencer for statens rolle, og de mønstre, der trods alt tegner sig, er ofte ikke specielt meningsfulde (se fx Svalfors, 1997, 2003, 2012; Arts og Gelissen, 2001; Jæger, 2007, 2009).

De empiriske studier er efterhånden ved at have en del år på bagen, men som figur 1 viser, har dette heller ikke ændret sig i dag. Således mener omkring 95 pct. af borgerne på tværs af velfærdsstatsmodeller, at det offentlige skal have ansvar for sundhed samt ældre. Noget større variation ses i forhold til, om det offentlige skal sikre en rimelig levestandard for de arbejdsløse, men selv her mener et flertal af borgerne, at det offentlige skal have et stort ansvar.

Der kan være flere grunde til dette resultat. En grund er sikkert, at de enslydende spørgsmål i de internationale surveys fortolkes forskelligt i forskellige

Figur 1: Andel, der mener, at det offentlige skal have ansvar for sundhed, sikring af ældres levestandard eller arbejdsløse på tværs af velfærdsregimer

Note: USA, Storbritannien og Australien indgår i den behovsprøvede model; Danmark, Sverige, Norge, Island og Finland indgår i den universelle model; Belgien, Tyskland, Frankrig, Spanien og Schweiz indgår i den forsikringsbaserede.
Kilde: ISSP Research Group (2018).

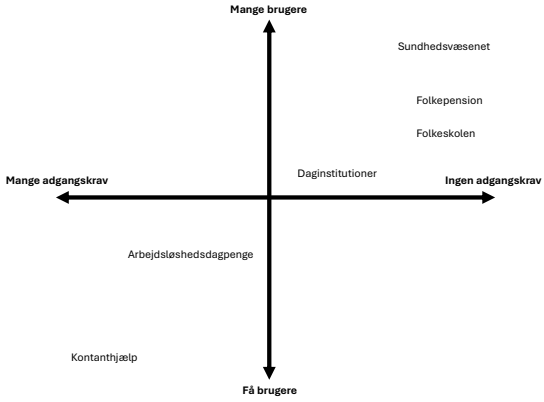
lande. Når en borger fx skal svare på, om vedkommende ønsker mere omfordeling, så gør det en stor forskel, om vedkommende bor i et land, hvor der allerede er meget omfordeling eller ej. Ud over denne type metodiske årsager kan der også være en mere grundlæggende årsag til de mudrede resultater, nemlig at det i virkeligheden ikke giver megen mening at tale om, om et land har én velfærdsmodel. I Danmark er folkepensionen og sundhedsvæsenet afgjort universelle og passer dermed med billedet af Danmark som en universel velfærdsmodel. Men mange andre områder er ikke universelle. Dagpengesystemet og arbejdsmarkedspensionerne er fx forsikringsbaserede, mens kontanthjælpen er behovsprøvet. Hvis vi vil forstå, hvordan befolkningens velfærdsholdninger er præget af velfærdsstatens institutioner, må vi altså skifte fokus til de enkelte velfærdsordninger.

En universel velfærdsstat?

Forskellene mellem velfærdsordningerne i Danmark og dermed hvor universelle disse kan siges at være, kan tydeliggøres på flere måder. I figur 2 skelnes mellem, hvor mange adgangskrav en borger med et relevant socialt behov mødes med, hvis denne fx bliver arbejdsløs, syg, får børn eller bliver gammel, og hvor bred målgruppen er. Rummer ordningen en stor del af befolkningen eller ej? Figuren

er alene ment illustrativ, og der er ingen metode til at placere de forskellige velfærdsordninger i de to dimensioner udover vores eget skøn. Ikke desto mindre giver figur 2 et indtryk af, hvor forskellige de danske velfærdsordninger er – og der er mange flere at indplacere, hvis man vil, men disse seks er der data på, som vi kan anvende nedenfor.

Figur 2: Adgangskrav og målgruppebredde for forskellige danske velfærdsordninger

Note: Antal brugere tager delvist udgangspunkt i tabel 1.2 i KL (2024).

På baggrund af figur 2 vil vi forvente, at sundhedsvæsenet er den mest universelle ordning, fordi adgangskravene er få, og målgruppen meget bred. Daginstitutionerne, folkeskolen og folkepensionen følger efter, men er hver på deres måde præget af en nedtonet universalisme. Førstnævnte fordi der er en ikke ubetydelig egenbetaling, og fordi der trods alt er en stor minoritet af danskere, som ikke får børn. Folkeskolen er egentlig et klassisk eksempel på en universel velfærdsordning, men i de senere år er der sket en stigning i andelen af børn på privatskoler, hvilket alt andet lige undergraver universalismen på området. Den relative betydning af folkepensionen er også blevet betydeligt mindre med indfasningen af arbejdsmarkedspensionerne. Målgruppen for i hvert fald folkepensionstillægget, som udgør en betydelig del af folkepensionens værdi, er blevet langt mindre med årene, fordi færre og færre er kvalificerede til at modtage tillægget. I den modsatte ende finder man dagpengene og især kontanthjælpen. Her er adgangskravene mange, og målgruppen snæver. For langt de fleste danskere er kontanthjælpen ikke noget, man regner med at skulle modtage, og i hvert fald kun en kort overgang imellem jobs. Med afsæt i begreberne den

sociale kontrakt og værdighedsbetragtninger vil vi i næste afsnit eksplicitere forholdet mellem velfærdsordningernes forskellighed og danskernes velfærdsstatsholdninger.

Empiriske forventninger

I analysen af danskernes velfærdsholdninger er det givtigt at fremhæve to centrale begreber: *den sociale kontrakt* og *værdighedsbetragninger.* Idéen om den sociale kontrakt går i sin enkelhed ud på, at skatteyderne skal føle, at de får noget for deres penge. Det er oplagt, at borgerne skal opleve, at velfærdsstaten er pengene værd, for at de med noget der minder om glæde vil betale deres skat (og stemme på partier, der bakker op om høje skatter). Den første implikation af dette er, at den enkelte dansker bakker op om de velfærdsordninger, der har størst værdi for den enkelte. En anden implikation er, at danskernes opbakning til velfærdsstaten kan lide skade, hvis de oplever, at kvaliteten er for lav.

Den sociale kontrakt handler ikke kun om, at nutidens velfærdsstat skal opleves tilfredsstillende. Nutidens skatteydere skal også kunne stole på, at fremtidens skatteydere vil betale, når nutidens skatteydere engang får behov for hjælp. Det er der jo ingen garanti for. Mange danskere går gennem det meste af deres voksenliv som nettobidragsydere og får først for alvor brug for velfærdsstaten, når de bliver gamle. Hvem ved, hvordan verden ser ud så langt ud i fremtiden – ikke mindst med de svindende ungdomsårgange og den geopolitiske usikkerhed? Den sociale kontrakt kræver ikke så lidt tillid til fremtidige generationers generøsitet.

Idéen om værdighedsbetragtninger går kort sagt ud på, at danskerne gerne vil betale skat til andres velfærd, hvis disse opleves som værdige til at modtage hjælp. van Oorschot (2000) skelner mellem fem *deservingness*-kriterier: (1) kontrol (jo mindre kontrol over egen situation, jo mere værdig til at modtage hjælp), (2) behov (jo større behov, jo mere værdig), (3) identitet (jo tættere på "os", jo mere værdig), (4) attitude (jo mere taknemlig, jo mere værdig) og (5) reciprocitet (jo mere vedkommende har bidraget tidligere, jo mere værdig). Arbejdsløse indvandrere scorer med rette eller urette ofte lavt på disse kriterier, fordi deres situation opfattes som selvforskyldt, den fælles identitet med majoritetsdanskerne som lav, og fordi de ofte ikke har haft mulighed for at bidrage tidligere. I den modsatte end findes de syge og de gamle, der ikke har nogen skyld i deres egen situation, har et klart og tydeligt behov, minder om os selv og typisk har betalt skat i mange år.

Hvis betydningen af den sociale kontrakt – at folk bakker op om velfærdsordninger, som de selv har gavn af – står til troende, bør opbakningen altså være størst i øverste højre kvadrant af figur 2 og mindst i nederste venstre hjørne.

Denne tendens forstærkes af den værdighedstænkning, som også præger mange danskeres holdningsdannelse. De mest universelle ordninger er nemlig også dem, der servicerer de velfærdsmodtagere, som opfattes som mest værdige til at modtage hjælp. Modsat er de mindst universelle ordninger rettet mod de grupper i samfundet, som ofte betragtes som mindre værdige.

Disse forventninger vil også strukturere vores empiriske analyse. Først og fremmest undersøger vi danskernes støtte til forskellige velfærdsordninger med en forventning om, at opbakningen vil stige, desto længere vi befinder os i øverste højre hjørne. Dette leder os naturligt videre til at belyse danskernes forventninger til fremtiden for den sociale kontrakt. Dernæst vil vi med afsæt i værdighedsbetragtningsbegrebet undersøge, om danskerne også mener, at velfærdsstaten er for alle, eller om visse grupper skal prioriteres frem for andre. Afslutningsvis vil vi løfte blikket en smule og undersøge, om danskerne ønsker, at Danmark skal fastholde en stor velfærdsstat, eller om de egentlig foretrækker lavere skatter og mindre "barnepigesamfund".

Data oversigt

Vores analyse af danskernes velfærdsstatsholdninger tager afsæt i data fra den danske valgundersøgelse, der har spurgt ind til den danske befolknings holdninger siden starten af 1980'erne og for visse aspekter endda helt tilbage til starten af 1970'erne. I analyserne tager vi afsæt i perioden efter 2000. Af metodiske grunde finder vi også de mest enslydende spørgsmål om danskernes holdning til de forskellige velfærdsordninger. Vi supplerer disse med data fra the International Social Survey Project samt PFA, da disse indeholder mere specifikke spørgsmål angående danskernes holdninger til henholdsvis sundhedsvæsenet og pensionsordningen. Samlet set giver disse data os et unikt indblik i, hvordan danskernes velfærdsstatsholdninger varierer over tid og på tværs af områder.

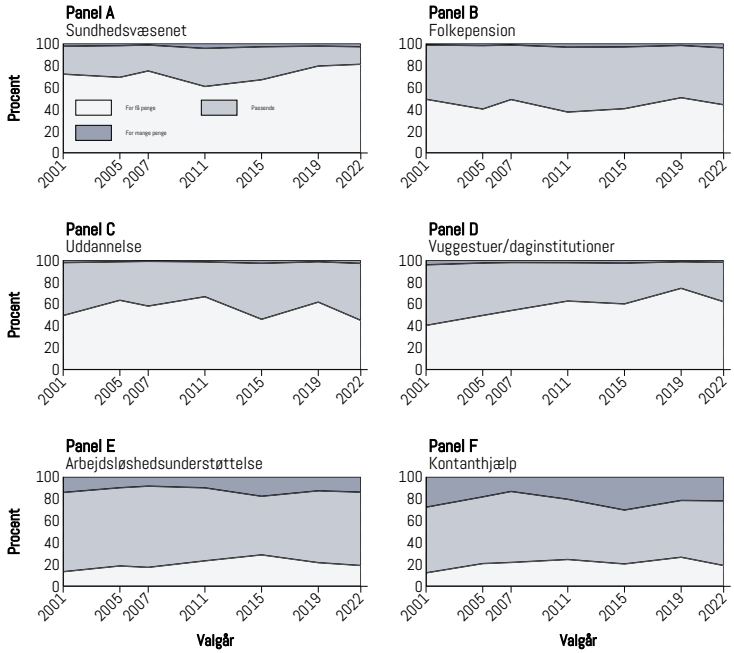
Er der forskel i opbakningen på tværs af velfærdsordninger?

Som nævnt vil vi i første afsnit af den empiriske analyse undersøge, hvordan danskernes holdning til de forskellige velfærdsordninger varierer. Med udgangspunkt i Det Danske Valgprojekt, hvor respondenterne er blevet bedt om at vurdere, om det offentlige bruger for mange eller for få penge på forskellige velfærdstatsordninger, har vi udvalgt seks ordninger, som varierer i graden af, hvor universelle de er (jf. figur 2). Sundhedsvæsenet og folkepensionen er de mest universelle, skarpt efterfulgt af folkeskolen og daginstitutionerne, som så efterfølges af dagpengene og sluttelig kontanthjælpen. Med afsæt i den sociale kontrakt er forventningen derfor også, at opbakningen vil være størst til sundhedsvæsenet samt folkepensionen og mindst til kontanthjælpen.

Det skal bemærkes, at vi ikke har tal på opbakningen til folkeskolen specifikt, men til uddannelse i almindelighed. Folkeskolen fylder nok en del for de fleste respondenter, men spørgsmålsformuleringen betyder, at opbakningen muligvis undervurderes, fordi nogle måske også tænker på mindre universelle ordninger som fx universiteterne, hvor der findes en række adgangskrav. Ligeledes spørges der ikke direkte ind til dagpenge, men til arbejdsløshedsunderstøttelse. Da der også spørges ind til kontanthjælp, er formodningen dog, at respondenterne i højere grad tænker på dagpenge end på kontanthjælp, når de svarer på dette spørgsmål, men i hvilken grad vides ikke. Den støj, spørgsmålsformuleringen skaber ved potentielt at blande holdningerne til kontanthjælp og dagpenge sammen, må formodes at reducere opbakningen på dette specifikke mål.

Overordnet viser figur 3 tydeligt, at der er stor variation i, hvorvidt danskerne mener, at der bruges for få eller for mange penge på de enkelte ordninger. Danskerne er især af den opfattelse, at der skal kanaliseres flere penge over i sundhedsvæsenet, uddannelse og daginstitutionerne. Således mente 80 pct. i

Figur 3: Vælgernes holdning til, om det offentlige bruger for mange eller for få penge på …, 2001-2022

Kilder: Det Danske Valgprojekt (2024) og Stubager et al. (2024: 25-29).

2022, at der bruges for få penge på sundhedsvæsenet, mens kun 3 pct. mener, at der kan spares på dette område. Samme mønster ses i forhold til "folkepensionen", hvor 44 pct. mente, at der skal bruges flere penge, men der var dog hele 54 pct., som mente, at udgifterne til dette område var passende. Alt andet lige er der altså mindre appetit på forbedringer af folkepensionen end i de andre kerneområder af den danske velfærdsstat.

Vender vi derimod blikket mod arbejdsløshedsunderstøttelse og kontanthjælpen, ses et helt andet billede. I modsætning til uddannelsesområdet, daginstitutionerne, sundhedsvæsenet og til dels folkepensionen mener et flertal af danskerne, at det offentlige bruger passende på arbejdsløshedsunderstøttelse, mens kun 19 pct. mener, at der skulle bruges flere penge herpå. Ligeledes mener 22 pct. af danskerne, at der kunne spares på kontanthjælpen.

Figur 3 viser samtidig, at det varierer en del over tid, hvilke ordninger danskerne ønsker, at det offentlige skal bruge flere penge på. I 2011 mente 60 pct. af danskerne, at det offentlige skulle bruge flere penge på sundhedsvæsenet og i 2022 mente hele 81 pct., at flere penge skal kanaliseres over i sundhedsvæsenet. Et lignende mønster ser vi på daginstitutionsområdet, hvor andelen af danskere, der mener, at flere penge skal bruges på denne ordning, er steget med 22 procentpoint fra 2001 til 2022.

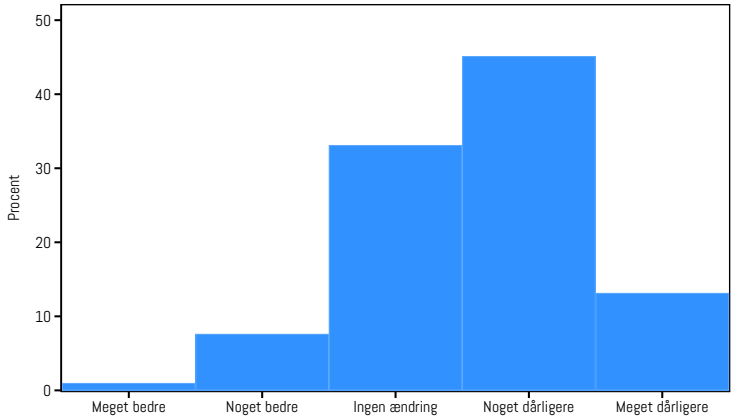
Holder den sociale kontrakt?

Den sociale kontrakt går som sagt ud på, at danskerne skal føle, at de får noget for deres skat. Hvis ikke kan opbakningen til de høje danske skatter hurtigt fordufte. Der er to dimensioner i den sociale kontrakt: Leverer velfærdsstaten varen i dag, og stoler vi på, at den vil gøre det i fremtiden? Nutiden først: Ved folketingsvalget i 2022 blev danskerne også bedt om at tage stilling til, hvordan de synes, at det står til med velfærden i Danmark i dag sammenlignet med tre år tidligere. Som figur 4 viser, mener 58,3 pct. af danskerne, at det går "noget dårligere" eller "meget dårligere" med velfærden i Danmark sammenlignet med for 3 år siden, mens kun 8,6 pct. mener, at det går bedre.

Der findes ikke så mange undersøgelser af danskernes fremtidsforventninger, men figur 5 afrapporterer resultaterne fra en undersøgelse fra 2017. Her blev respondenterne spurgt, "Hvad er forventningen til det, du kan få udbetalt i folkepension, når du skal på pension?" Resultatet er slående. Især blandt personer yngre end 50 år er tiltroen til folkepensionen lav. Blandt de 25-40-årige tror 22 pct., at folkepensionen er helt afskaffet, og yderligere 30 pct. tror, den er mindre. Tilsvarende forventer 22 pct. af de 41-50-årige, at folkepensionen bliver afskaffet, mens 33 pct. tror, den bliver forringet. Selvom der blot er tale om en enkelt måling, supplerer den indtrykket fra figur 4 af, at danskerne ikke er spe-

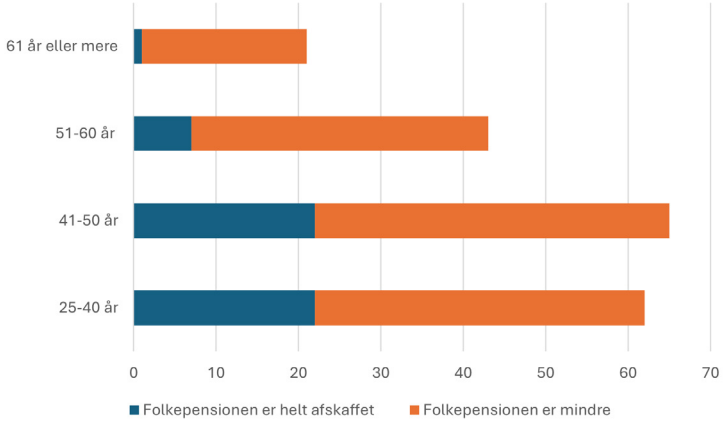
cielt tilfredse med den velfærd, de bliver stillet i udsigt, og at de er bekymrede for, om den bliver yderligere forringet i fremtiden.

Figur 4: Hvordan synes du, det står til med velfærden i Danmark i dag sammenlignet med for tre år siden?

Kilde: Det Danske Valgprojekt (2024).

Figur 5: Forventningerne til folkepensionen, når danskerne selv skal på pension (opdelt efter alder)

Kilde: PFA (2017).

En velfærdsstat for alle?

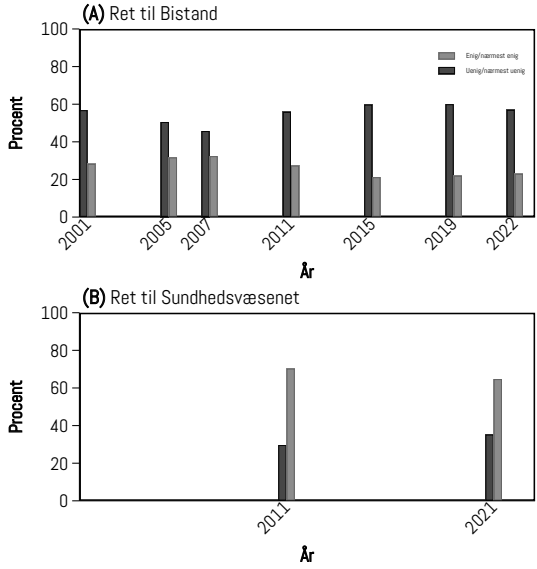
Alt i alt viser det foregående, at danskerne er glade for deres velfærd, ønsker mere af den og er bekymrede for, om kvaliteten nu er god nok i dag og i fremtiden. Men hvad er danskernes mere principielle holdning til velfærdsstatens indretning? Er der opbakning til velfærdsstaten såvel som til den *universelle* velfærdsstat? Det centrale aspekt ved universalisme er, at alle borgere er omfattet af en given velfærdsordning, og at alle modtager den samme ydelse. Det står i modsætning til en velfærdsstat, hvor ydelserne er målrettet bestemte grupper i samfundet. Hvilken type velfærd foretrækker danskerne?

Den klassiske form for målretning består i, at kun samfundets svageste modtager velfærdsydelser. Dette er grundidéen bag den residuale velfærdsstat, som ikke mindst findes i USA (*residual* betyder "rest", så denne type velfærdsstat er for den rest af samfundets borgere, som ikke kan klare sig selv). Det er jo på papiret en smuk, solidarisk tanke, at vi skal holde hånden under de svage, men implicit er forudsætningen herfor samtidig, at alle vi andre ikke skal have noget. Andersen (2015) viser da også, at danskerne har ambivalente holdninger til spørgsmålet. Det store flertal synes på én og samme tid, at det er retfærdigt, at velfærdsydelserne målrettes de svage, *og* at alle danskere over 67 år skal modtage folkepensionens grundbeløb. I det hele taget mener et stort flertal, at folkepension, dagpenge og SU bør være en ret for alle. Man kunne have danskerne mistænkt for både at blæse og have mel i munden. På den ene side vil de gerne udtrykke en pæn, politisk korrekt holdning om, at velfærdsstaten er til for de svageste. På den anden side vil de meget nødigt opgive adgangen til konkrete velfærdsordninger.

Målretningen behøver ikke kun være til fordel for de svageste. Det kan også være til ulempe for de nytilkomne. Som nævnt diskuteres velfærdschauvinisme ivrigt i litteraturen. I forhold til universalismen er spørgsmålet, om danskerne mener, man bør afvige fra det overordnede princip om, at velfærden skal være en ret for alle, når det gælder flygtninge og indvandrere. Panel A i figur 6 viser udviklingen i et spørgsmål fra Det Danske Valgprojekt om, hvorvidt den "sociale bistand" skal være ens for alle. Her er svaret et rungende "nej". De seneste tre-fire valg har der været et flertal på ca. 30-40 procentpoint imod, at flygtninge og indvandrede skulle have samme ret til social bistand som danskere.

Eick og Larsen (2022) viser, at der er betydelig forskel i danskernes holdninger på tværs af velfærdsordninger. Social bistand, som valgprojektet spørger ind til, er ikke en klart defineret ordning, men er muligvis af mange respondenter fortolket som "kontanthjælp" eller "bistand", som kontanthjælpen hed før 1998. Vi ved det ikke, men Eick og Larsen viser i hvert fald, at der er langt mindre velfærdschauvinisme, når det kommer til sundhedsvæsenet og folkeskolen

Figur 6: En velfærdsstat for alle?

Kilder/note: Data for panel A kommer fra Det Danske Valgproject (2024), mens data for panel B kommer fra ISSP Research Group (2024). Panel A viser andelen af enige/uenige i, "at flygtninge og indvandrere bør have ret til samme sociale bistand som danskere, også selvom de ikke er danske statsborgere." Panel B viser andelen af enige/uenige i, at "folk skal have samme adgang til det offentlige sundhedsvæsen, selv om de ikke er danske statsborgere."

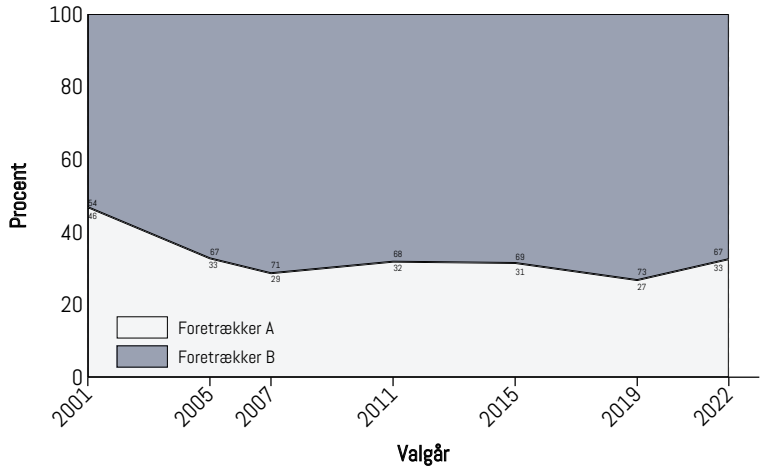
end for netop kontanthjælpen (som de i deres undersøgelse specifikt spørger ind til). Hvad angår sundhedsvæsenet, så passer dette godt med Jensen og Petersen (2017), som argumenterer for, at opbakningen til et sundhedsvæsen for alle er særdeles bred ikke bare i Danmark, men i hele den vestlige verden. Dette er helt i tråd med Panel B. Modsat bistand så mener flere danskere, at folk uden statsborgerskab også skal have adgang til det offentlige sundhedvæsen. Årsagen er, at næsten ingen opfatter syge mennesker som i kontrol over deres egen situation, hvilket står i skarp kontrast til de arbejdsløse. Her mener mange, at folk selv har et stort ansvar for at forbedre deres situation, typisk ved at finde et job. Det var også derfor, at kontanthjælpsmodtageren Dovne Robert kunne få så stor gennemslagskraft i den offentlige debat, da han i 2012 bramfrit sagde, at han hellere ville være på kontanthjælp end tage et "lortejob på MacDonalds". Mange danskere opfatter den slags som nasseri på fællesskabet.

Det store overblik: Hvad er den samlede opbakning til en stor velfærdsstat?

En vigtig pointe i artiklen er, at man ikke først og fremmest skal tale om befolkningens holdninger til velfærdsstaten i bestemt ental. Holdningerne varierer nemlig kraftigt på tværs af områder. Ikke desto mindre kan det have værdi at slutte af med at se på, hvordan danskerne prioriterer velfærdsstaten under ét i forhold til andre goder, ikke mindst lavere skatter, og om velfærdsstaten i det hele taget er for omfattende. Overordnet set ønsker danskerne så, at Danmark skal fastholde en stor velfærdsstat, eller ville de egentlig hellere have lavere skatter og mindre "barnepigesamfund"?

Siden 2001 har Valgundersøgelsen bedt danskerne om at veje velfærd over skatter. Som illustreret i figur 7 har de klart foretrukket forbedret offentlig service fremfor lavere skatter. I 2022 foretrak 67 pct. forbedret service, mens 33 pct. ønskede lavere skatter. I hvert fald siden 2001 har det med andre ord ikke været politisk opportunt for de store, brede folkepartier at gå til valg med et ønske om at skære ned på velfærdsstaten for at finansiere lavere skatter. Dette har endda fået betegnelsen "Claus Hjort-doktrinen", som går på, at potentielle statsministerkandidater – især de borgerlige – ikke kan vinde magten med et ønske om lavere skatter, hvis det er med til at så tvivl om deres opbakning til velfærdsstaten.

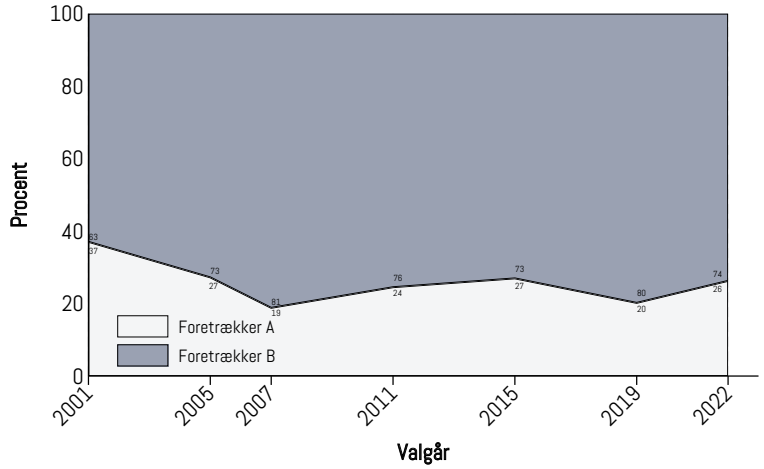
Figur 7: Andelen, der foretrækker enten A: lavere skatter, eller B: forbedring af den offentlige service, 2001-2022

Kilde: Det Danske Valgprojekt (2024) og Stubager et al. (2024: 33).

Figur 8 komplementerer denne pointe. Her er danskerne spurgt ind til, om de mener, at folk burde kunne klare sig uden sociale sikringer og bidrag, eller om vi bør opretholde dem i mindst samme omfang som nu. Figuren understreger, at danskerne er glade for deres velfærdstatsydelser. Således mener hele 74 pct. i 2022, at vi bør opretholde de sociale reformer i mindst samme omfang som nu. Ligeledes ses det, at opbakningen til de sociale reformer er bundsolid, idet den siden 2001 har ligget mellem 63 og 81 pct. Ikke en gang finanskrisen i 2008 ser ud til at have rykket på denne opbakning.

Figur 8: Andelen, der foretrækker enten A: Folk burde kunne klare sig uden sociale sikringer og bidrag fra samfundet, eller B: Opretholde sociale reformer i mindst samme omfang. 2001-2022

Kilde: Det Danske Valgprojekt (2024) og Stubager et al. (2024: 35).

Konklusion

Der er næppe nogen tvivl om, at velfærdsstaten fylder meget i danskernes bevidsthed og dermed i dansk politik. Men opbakningen skal tolkes varsomt. Bliver danskerne spurgt, mener de på en og samme tid, at velfærdsstaten skal være for alle, og at den skal målrettes de svage. I Danmark lyder begge dele politisk korrekt, så måske det er årsagen til selvmodsigelsen. Graver man lidt dybere, viser det sig da også, at der med "velfærd til alle" primært menes "velfærd til sådan nogle som mig". Denne afgrænsning kan både skyldes egeninteresse, og at det primære (velfærds-)fællesskab for mange danskere ikke inkluderer flygtninge og indvandrere og andre, der opfattes som snyltere. Forskningen antyder at begge

dele kan være på spil. Folk har en interesse i at få mest mulig risikoafdækning for deres skattekroner og støtter derfor ordninger, de selv har gavn af (fx Jensen, 2019; Christensen, 2025). Samtidig har de et ønske om, at andre velfærdsmodtagere yder deres og er en del af det nationale fællesskab (fx Petersen et al., 2011; Larsen, 2015; Larsen, Frederiksen og Nielsen, 2018).

Litteratur

Andersen, Johannes, Ole Borre, Jørgen Goul Andersen og Hans Jørgen Nielsen (1999). *Vælgere med omtanke*. Systime.

Andersen, Jørgen Goul (2015). Universalisme eller målretning? Ambivalente holdninger og praktiske operationaliseringer af universalisme, pp. 105-118 i Christian Albrekt Larsen (red.), *Den universelle velfærdsstat: funktionsmåde, folkelig opbakning og forandring*. Frydenlund Academic.

Arts, Will og John Gelissen (2001). Welfare states, solidarity and justice principles: Does the type really matter? Acta Sociologica 44 (4): 283-300.

Christensen, Matias Engdal (2025). Mitigating tough times? How material self-interest influences citizens' welfare state behavior. *American Journal of Political Science*.

Det Danske Valgprojekt (2024). https://www.valgprojektet.dk/

Eick, Gianna Maria og Christian Albrekt Larsen (2022). Welfare chauvinism across benefits and services. *Journal of European Social Policy* 32 (1): 19-32.

Esping-Andersen, Gøsta (1990). *The three worlds of welfare capitalism*. Princeton University Press.

Hansen, Kasper Møller og Rune Stubager (2017). *Oprør fra udkanten. Folketingsvalget 2015*. Jurist- og Økonomforbundets Forlag.

Hansen, Kasper Møller og Rune Stubager (2024). *Partiledernes kamp om midten - Folketingsvalget 2022*. Jurist- og Økonomforbundets Forlag.

ISSP Research Group (2018). *International Social Survey Programme: Role of Government V – ISSP 2016*. GESIS Data Archive, Cologne. ZA6900 Data file Version 2.0.0.

ISSP Research Group (2024). *International Social Survey Programme: Health and Health Care I-II Cumulation*. Gesis, Cologne. ZA8794 Data file Version 1.0.0.

Jensen, Carsten (2019). *Life cycle risks and the politics of the welfare state*. Aarhus Universitetsforlag.

Jensen, Carsten og Michael Bang Petersen (2017). The deservingness heuristic and the politics of health care. *American Journal of Political Science* 61 (1): 68-83.

Jæger, Mads Meier (2006). Welfare regimes and attitudes towards redistribution: The regime hypothesis revisited. European Sociological Review 22 (2): 157-170.

Jæger, Mads Meier (2009). United but divided: Welfare regimes and the level and variance in public support for redistribution. European Sociological Review 25 (6): 723-737.

KL (2024). *Velfærdssamfundet belyst – et analytisk overblik over velfærdssamfundets udvikling og tilstand*. Kommuneforlaget A/S.

Larsen, Christian Albrekt (2006). *The institutional logic of welfare attitudes: How welfare regimes influence public support*. Routledge.

Larsen, Christian Albrekt (2015). Universalisme og befolkningens opfattelse af "de fattige" og "de arbejdsløse", pp. 119-130 i Christian Albrekt Larsen (red.), *Den universelle velfærdsstat: funktionsmåde, folkelig opbakning og forandring*. Frydenlund Academic.

Larsen, Christian Albrekt, Morten Frederiksen og Mathias H. Nielsen (2018). European welfare nationalism: A democratic forum study in five countries, pp. 63-91 i Peter Taylor-Gooby og Benjamin Leruth (red.), *Attitudes, aspirations and welfare: Social policy directions in uncertain times*. Palgrave Macmillan.

Lee, Seonghui, Carsten Jensen, Christoph Arndt og Georg Wenzelburger (2020). Risky business? Welfare state reforms and government support in Britain and Denmark. *British Journal of Political Science* 50 (1): 165-184.

OECD (2024). *Social spending*.

Petersen, Michael Bang, Rune Slothuus, Rune Stubager og Lise Togeby (2011). Deservingness versus values in public opinion on welfare: The automaticity of the deservingness heuristic. *European Journal of Political Research* 50 (1): 24-52.

Pierson, Paul (1994). *Dismantling the welfare state?: Reagan, Thatcher and the politics of retrenchment*. Cambridge University Press.

PFA (2017). *Troen på folkepensionen smuldrer*.

Rothstein, Bo (1998). *Just institutions matter: The moral and political logic of the universal welfare state*. Cambridge University Press.

Stubager, Rune, Kasper Møller Hansen, Karoline Hoelgaard og Lea Munkgaard Rubin (2024). *Danske vælgere 1971-2022. En oversigt over udviklingen i vælgernes holdninger mv.* 2. udg. (foreløbig udgave uden vægtning), www.valgprojektet.dk

Svallfors, Stefan (1997). Worlds of welfare and attitudes to redistribution: A comparison of eight western nations. *European Sociological Review* 13 (3): 283-304.

Svallfors, Stefan (2003). Welfare regimes and welfare opinions: A comparison of eight western countries. *Social Indicators Research* 64: 495-520.

Svallfors, Stefan (red.) (2012) *Contested welfare states: Welfare attitudes in Europe and beyond*. Stanford University Press.

van Oorschot, Wim (2000). Who should get what, and why? On deservingness criteria and the conditionality of solidarity among the public. *Policy & Politics* 28 (1): 33-48.

Om forfatterne

Matias Engdal Christensen, postdoc, Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet. Forsker blandt andet i borgernes velfærdsstatsholdninger samt konsekvenser af økonomisk ulighed. E-mail: mec@ps.au.dk

Carsten Jensen, professor, Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet. Forsker blandt andet i velfærdsstatspolitik og politisk repræsentation.
E-mail: carstenj@ps.au.dk